

Székely Zsolt

## A MAROSSZENTANNA–CSERNYEAHOV-KULTÚRA EMLÉKEI KÉZDIALBISBAN (CSERNÁTON KÖZSÉG, KOVÁSZNA MEGYE)

Az 1997 és 2003 közt Kézdiálbis területén végzett régészeti kutatások alkalmával a Csíszér-kertben és Bajka Ferenc telkén két, különböző korokból származó települést tártak fel.

A Csíszér-kertben végzett leletmentő ásatás anyagának csupán egy részét, a középbronzkori, Wietenberg II. kerámiát sikerült ezidáig feldolgozni<sup>1</sup>. Ezen kívül még előkerült egy pár neolit, Starčevo–Körös-kultúrához tartozó cseréptöredék, valamint a vonaldíszes kultúra emlékei, ugyanakkor sikerült azonosítani a Coțofeni-kultúra cserepeit és egy pár kora bronzkori, kultúrához nem köthető edénytöredéket. A felső töltésrétegből előkerült kerámia azt bizonyítja, hogy a Csíszér-kertben a kora vaskorban vagy Hallstatt-korban, a késő vaskorban (a La Tène-korban) és a római korban, valamint a Kr. u. IV–V. században is folyamatosan laktak emberi közösségek. A legkésőbbi emlékek a XII–XIII. századból származnak.<sup>2</sup>

A IV–V. századból származó szürkésbarna, párhuzamos és hullámvonalakkal díszített edénytöredékek a Marosszentanna–Csernyeahov-kultúrához tartoznak (3. tábla, 1–4, 6).

2002 nyarán Bajka Ferenc (Kézdiálbis, 145. sz. ház) kertjében a ház alapjának ásott gödörben több kultúrréteget találtak. Az árokból előkerült kerámia egy részét a telek tulajdonosa összegyűjtötte, és közlés céljából a rendelkezésünkre bocsátotta.

A település a falu délnyugati szélén, egy észak–dél irányban 250 m, kelet–nyugat irányban pedig 800 m kiterjedésű patakerazon terül el. A 2003 őszén végzett hitelesítő ásatás során négy kutatóárkot húztunk ezen a településen. Az I. sz. árok tíz méterre keletre húzódott a már meglévő épülettől észak–dél irányban, és 13 m hosszú, 1,50 m széles és 3,50 m mély volt. A II. sz. árok az I. sz.-tól 150 méterre délre, kelet–nyugat irányban, a patakhoz közel mélyítődött, hossza 10 m, szélessége 1 m. A III. sz. árok merőleges volt a II. sz.-ra, észak–dél irányban, hossza 15 m, szélessége pedig 1 m. A IV. sz. árok kelet–nyugat irányban, a III. sz. ároktól

20 m-re északra terült el, hossza 6 m, szélessége pedig 1 m.<sup>3</sup>

Rétegtani szempontból a kutatóárkok hasonlóak voltak, kivételt az I. sz. képez, amelyben egy lecsúszott töltésréteg volt több, különböző kultúrákhoz tartozó gazdag kerámiaanyaggal. A 0,20–0,25 m vastag humuszréteg alatt egy 0,80 m-es töltésréteg volt, ezt egy 0,40 m-es barna réteg követte, ezután pedig egy 0,30 m vastag, szenes La Tène-kori réteg került elő. Ezt követte egy nagyon vékony Hallstatt-kori réteg. Egy újabb, 0,80 m vastag töltésréteg után egy több lakószintet tartalmazó réteg helyezkedett el. Az itt előkerült kerámia túlnyomó része a közép bronzkorból való, és a Wietenberg-kultúrához tartozik. Ugyanakkor Coțofeni I. cserepek is kerültek elő, a gömbamforás kultúra edényeivel keverve.<sup>4</sup> Az I. sz. kutatóárok felső töltésrétege különböző korokból származó leleteket tartalmazott: Kr. u. a IV–V. századból származó, valamint Marosszentanna–Csernyeahov kerámiát és egy bronz lemezfibulát, továbbá több X–XI. századi és XIV–XVI. századi kerámiát.

A bronzból készült fibula (2. tábla, 2; 3. tábla, 5) méretei a következők: hosszúság 6,1 cm, a lemez átmérője 2,1 cm, vastagsága pedig 1,2 cm. A fibula spirálrugója és a tű hiányzik.

Az ilyen típusú fibulára a legjobb analógiát a marosszentannai temető anyagában találunk,<sup>5</sup> ahol más ékszerekkel és harang alakú csontfésűkkel együtt kerültek elő, és amelyeket etnikum szerint a gótoknak tulajdonítanak (1. tábla, 2).

A régészeti szakirodalom szerint a lemezfibulák Erdély területén széles körben elterjedtek. Ez a legjellemzőbb gót ékszer a következő településekből ismert:<sup>6</sup> 1. Kolozsvár, 2. Marospatatka, 3. Vajdakamarás, 4. Újös-Fűzkút, 5. Mezőakna, 6. Marosszentanna, 7. Marosvásárhely, 8. Gyergyótekerőpatak, 9. Maroslekence, 10. Baráthely és Ecel között, 11. Szászhermány (1. tábla, 1).<sup>7</sup>

<sup>1</sup> SZÉKELY Zsolt 2003a, 469–482.

<sup>2</sup> SZÉKELY Zsolt – BARTÓK Botond – BORDI Zsigmond Loránd 1999, 161–170.

<sup>3</sup> SZÉKELY Zsolt 2004.

<sup>4</sup> SZÉKELY Zsolt 2003.

<sup>5</sup> KOVÁCS István 1912, fig. 2.

<sup>6</sup> A helységnevek számozása megfelel a térképen feltüntetett számoknak.

<sup>7</sup> BÓNA István 1986, 119.

Gót településeket vagy leleteket az Olt völgyében Sepsiszentgyörgyön, Kilyénben, Oltszemen, Árkoson, Gidófalván és Köpecen találtak, a Feketeügy mentén pedig Komollón, Rétyen, Dálnokban és Torján (2. tábla, 1),<sup>8</sup> újabban pedig Kézdiabísbán.<sup>9</sup> Az elmúlt években Oltszem határában, a homokbányában feltárt Marosszentanna–Csernyeahov-kultúrához tartozó település méretei és gazdagsága alapján elmondhatjuk, hogy ebben a korban az Olt völgye rendkívül sűrűn lakott vidék volt.<sup>10</sup>

Ezek a települések kronológiai szempontból Kr. u. a III. sz. második felétől a IV. sz. végéig terjednek és a Marosszentanna–Csernyeahov-kultúrához tartoznak.<sup>11</sup> Etnikum szerint a gótoknak tulajdonítják.<sup>12</sup> A IV. sz. végén a hunok nyomására a gótok elhagyják az Olt völgyét. Egyes kutatók véleménye szerint a hunok soha nem szállták meg ezt a vidéket, fennhatóságukat a velük szövetséges gepidák révén gyakorolták.<sup>13</sup> Mások viszont azon a véleményen vannak, hogy ezek a települések egy romanizált helyi

lakossághoz tartoztak, melynek kultúrája dáko-kárp, római és Csernyeahov-elemeket tartalmaztak.<sup>14</sup>

Székely Zoltán azon a véleményen volt, hogy ezek az Olt és Feketeügy völgyében feltárt IV–V. századból származó régészeti leletek az itt megtelepedett germán népesség hagyatékai. Miután a gótok elhagyták ezt a vidéket, a terület a hunok fennhatósága alá került.<sup>15</sup> Székely Zoltánnal ellentétben Kurt Horedt úgy vélte, hogy a IV. században az Olt völgyében egy helyi kultúra alakult ki, amelyet „Szentgyörgy kultúra” néven próbált meghonosítani a régészeti szakirodalomban.<sup>16</sup> Újabban az Oltszemen előkerült régészeti anyag alapján Cavruk Valeriu is azon a véleményen van, hogy Kurt Horedt elmélete megalapozott és valóban beszélhetünk egy ún. „Szentgyörgy kultúráról” ezen a vidéken.

Nem áll szándékunkban e szakmai vitába beavatkozni. Ezen anyag közlésével csupán a népvándorlás korával foglalkozó régész kollégák számára szeretnénk újabb adatokkal szolgálni.

*Székely Zsolt - Gyöngyvirág, 2, 46D/5, Sepsiszentgyörgy, RO-520090, szekelyzs@rdslink.com*

## Rövidítésjegyzék

*ArhMold* Arheologia Moldovei (București)  
*Dolg* Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiségtárából (Kolozsvár)

## Irodalom

- BÓNA István  
1986 Dáciától Erdőelvéig. A népvándorlás kora Erdélyben (271–896). In: Köpeczi Béla (szerk.): *Erdély története*, I, Budapest, 107–234.
- BUZEA, Dan  
2002 Șantierul arheologic de salvare Olteni „Cariera de nisip”, în anul 2000. *Angustia*, 7, 183–226.
- HORED, Kurt  
1982 *Siebenbürgen in spätrömischer Zeit*. Bukarest.
- IONIȚĂ, Ion  
1966 Contribuții cu privire la cultura Sintana de Mureș-Cernehov pe teritoriul R.S.R. *ArhMold*, IV.
- KOVÁCS István  
1912 A marosszentannai népvándorláskori temető. *Dolg*, III, 250–367.
- MITREA, Bucur – PREDA, Constantin  
1966 *Necropola din sec. IV e. n. în Muntenia. Biblioteca de Arheologie*, X, 152–162.
- SZÉKELY Zoltán  
1958 Die Cerniahov-Sântana de Mures-Kultur in Gebiete der Ungarischen Autonomen Region der RVR im 4 Jahrhundert. *Ztr. Bericht über den V Internationale Kongres für Vor- und Frühgeschichte*, Hamburg, 779–804.  
1969 Materiale ale culturii Sintana de Mureș din sud-estul Transilvaniei. *Aluta*, 1, 7–90.  
1999 Goten und Gepiden im Olt-Tal. In: Transilvania, Archäologische Untersuchungen zur Älteren Geschichte des Südöstlichen Mittel-Europa. Gedenkschrift für Kurt Horedt. *Internationale Archäologie, Studia honoraria*, Band 7, Verlag Marie LEIDORF GmbH, Rahden/Westf., 303–307.  
2000 Goții și gepizii în valea Oltului. *Cumidava*, XXII–XXIV, 23–28.

<sup>8</sup> SZÉKELY Zoltán 2000, 23–28.

<sup>9</sup> SZÉKELY Zsolt 2004, 20.

<sup>10</sup> BUZEA, Dan 2002, 183–226.

<sup>11</sup> IONIȚĂ, Ion 1966; SZÉKELY Zoltán 1969.

<sup>12</sup> SZÉKELY Zoltán 1999, 303–307.

<sup>13</sup> Ibidem

<sup>14</sup> MITREA, Bucur – PREDA, Constantin 1966, 152–162; HORED, Kurt 1982, 73–82.

<sup>15</sup> SZÉKELY Zoltán 2000, 23–28.

<sup>16</sup> HORED, Kurt 1982, 73–82.

SZÉKELY Zsolt

- 2003 Kiegészítés Délkelet-Erdély kora bronzkorának relatív kronológiájához / Contribution to the Relative Chronology of the South-Eastern Transylvanian Early Bronze Age. *A nyíregyházi Jósa András Múzeum Évkönyve*, XLV, Nyíregyháza.
- 2003a New Aspects of Wietenberg Culture from Southeastern Transylvania. The open Settlement from Albiş (Cernat com., Covasna District). In: Carol Kacsó (Hrsg.) *Bronzezeitliche Kulturerscheinungen im Karpatischen raum. Die Beziehungen zu den Benachbarten Gebieten, Ehrensymposium für Alexandru Vulpe zum 70. Geburtstag Baia Mare 10–13. Oktober 2001.*, Editura Casei Corpului Didactic, Baia Mare, 469–482.
- 2004 Albiş, com. Cernat, jud. Covasna Punct: Curtea lui Bajka Ferenc. In: *Cronica cercetărilor arheologice din România, campania din 2003*. Bucureşti.

SZÉKELY Zsolt – BARTÓK Botond – BORDI Zsigmond Loránd

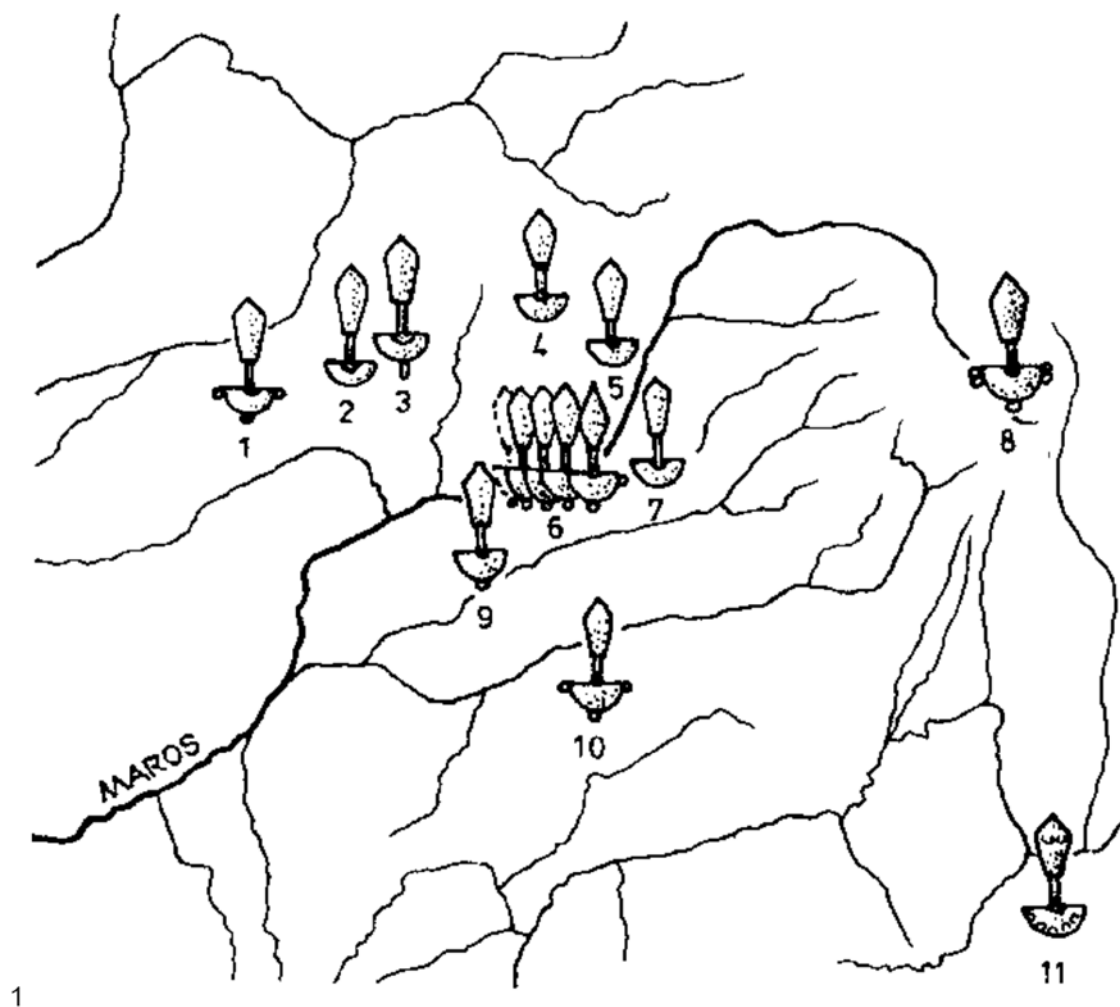
- 1999 Aşezarea culturii Wietenberg de la Albiş, com. Cernat (jud. Covasna). *Acta (1998)*, Sepsiszentgyörgy, 161–170.

## **Aşezarea culturii Sântana de Mureş–Cerneahov de la Albiş (judeţul Covasna) (Rezumat)**

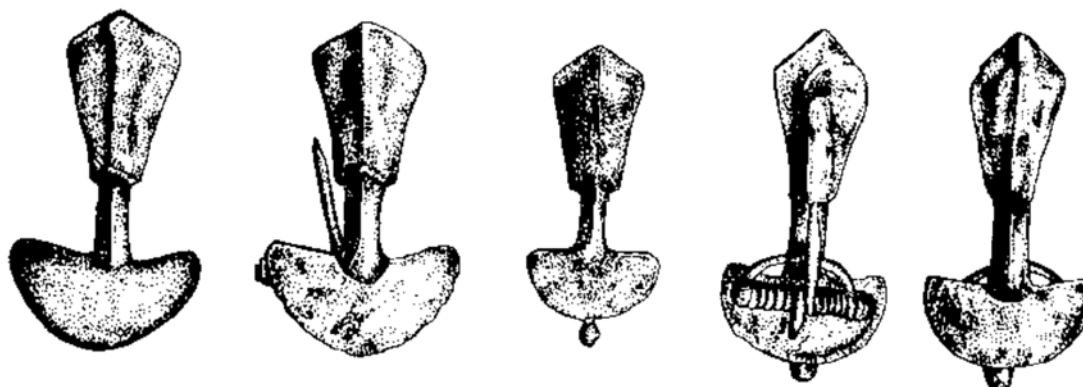
În anul 2002, în timpul unor lucrări edilitare, la Albiş, comuna Cernat (judeţul Covasna), în curtea lui Ferenc Bajka a fost descoperită o mare aşezare preistorică. Pe baza materialului ceramic colectat, aşezarea a fost locuită iniţial de purtătorii culturii amforelor sferice. Au mai fost descoperite urme ale culturilor Coţofeni I, Wietenberg şi La Tène, Cultura Sântana de Mureş–Cerneahov, alături de care au mai apărut şi materiale din sec. X–XI şi sec. XIV–XVI d. Ch. Majoritatea materialului ceramic aparţine culturii Coţofeni I şi La Tène. Cultura Sântana de Mureş–Cerneahov la care ne referim în acest articol a fost reprezentată prin câteva fragmente ceramice şi o fibulă cu semidisc.

## **The Sântana de Mureş–Cerneahov Culture Settlement from Albiş (Albis), Covasna County (Abstract)**

In 2002, around the place Albiş, village Cernat (Covasna County), during some excavation works, in Ferenc Bajka's garden a big prehistorical settlement was discovered. On the basis of the gathered pottery material, the settlement had been inhabited since the Globular Amphora Culture. Traces of the Coţofeni I Culture, the cultures Wietenberg and La Tène are to be found. Some pottery fragments of the Sântana de Mureş–Cerneahov Culture, were also found as well as pieces from the 4–5<sup>th</sup> centuries, 10–11<sup>th</sup> centuries and 14–16<sup>th</sup> centuries A. D. The great majority of these pottery fragments belong to the Coţofeni and La Tène cultures. The Sântana de Mureş–Cerneahov Culture was represented by some characteristic pottery fragments and a fibula with semi-disc.

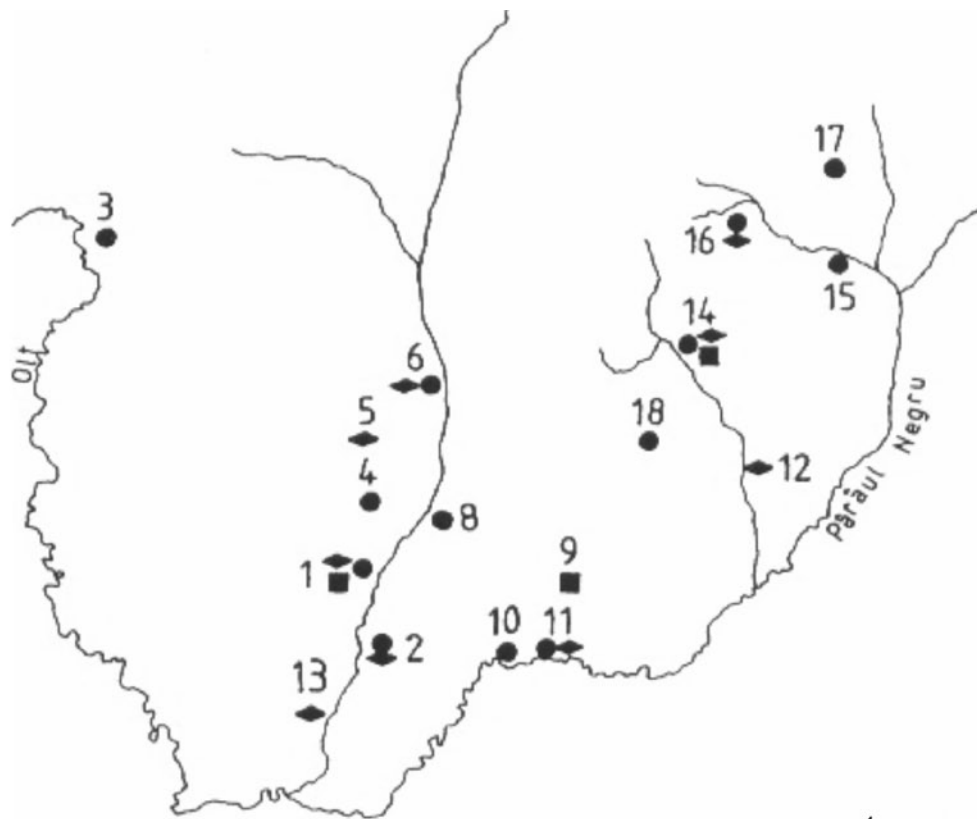


1



2

1. tábla 1. A lemezfibulák elterjedése Erdélyben (*Erdély Története* után); 2. A maroszentannai temetőben feltárt lemezfibulák (Kovács István után)



1



2

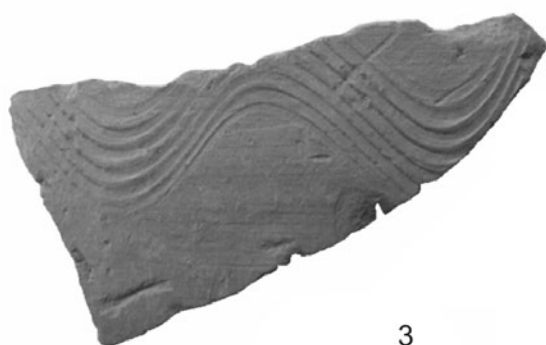
2. tábla 1. A Marosszentanna–Csernyeahov-kultúra települései az Olt és a Feketeügy völgyében (Székely Zoltán után); 2. Bronz lemezfibula (Kézdiálsib, Csernáton község, Kovászna megye)



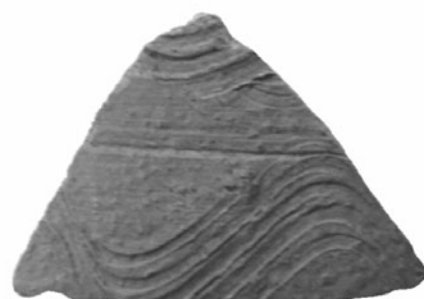
1



2



3



4



5



6

3. tábla 1–4, 6. Marosszentanna–Csernyeahov-kultúrához tartozó kerámia (Kézdialbis, Csernáton község, Kovászna megye); 5. Bronz lemezfibula (Kézdialbis, Csernáton község, Kovászna megye)